

การปกครอง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

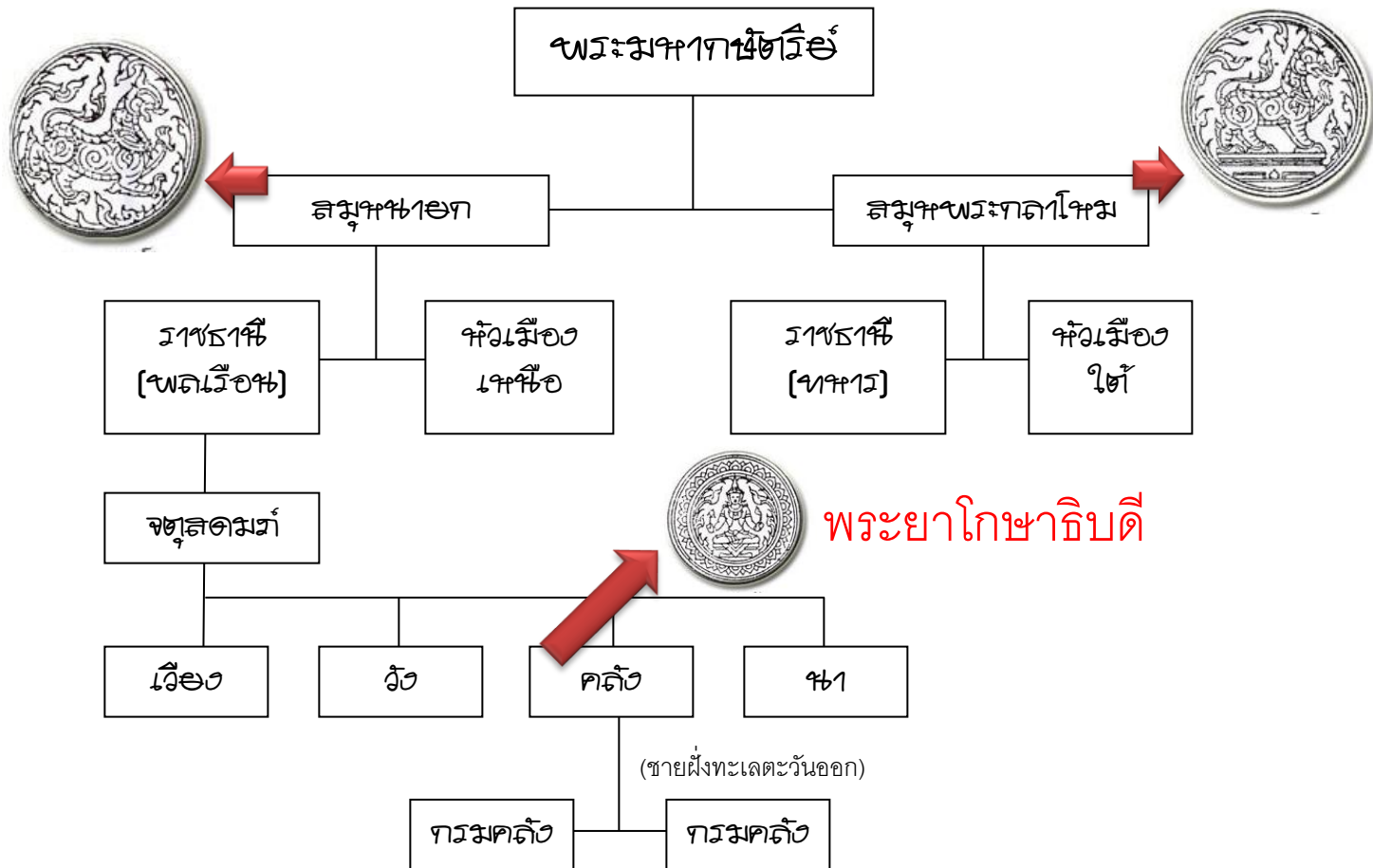

...กรุงรัตนโกสินทร์

โดย..ครูเสน่ห์ จวยกระโทก

ครูชำนาญการ โรงเรียนปักธงชัยประชานิรมิต สพม.31

แผนผังแสดงระบบการปกครองส่วนกลาง สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

กฎหมายตราสามดวง [ประมวลกฎหมายรัชกาลที่ 1]

พระราชวัง

สมุหราชเลขา

พระคชสีห์

สมุหพระกลาโหม

พระบอญ์

กรมท่าโกษาธิบดี

๕๑๗๕๑๕

หัวเมืองชัยโขง [จันทรา] : ผู้ว่า

หัวเมืองชัยโขง [เอก โท ตรี]

หัวเมืองประเทศราช [ล่อง ๓ ปี / ครี]

แผนภูมิแสดงระบบการปกครองหัวเมือง หรือส่วนภูมิภาค
สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ការវេបកាគរចងចាំបំផុត

ទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អ្នកប្រកបរបរ
អ្នកប្រកបរបរ

អតិថិជនអ្នកប្រកបរបរ = ចំណូល

អតិថិជនចំណូល = ធនធាន
អ្នកប្រកបរបរធនធានរបស់អ្នកប្រកបរបរ

អតិថិជនធនធាន = ទ្រព្យសម្បត្តិ
របស់អ្នកប្រកបរបរទ្រព្យសម្បត្តិរបស់អ្នកប្រកបរបរ

เศรษฐกิจรัตนโกสินทร์ตอนต้น

รายได้ของรัฐ

รายได้จากภายในประเทศ

จังกอบ (ภาษีผ่านด่านขนอนอัตรา 10 หยิบ 1)

อากร (ภาษีจากการประกอบอาชีพ)

ส่วย (ค่าไม่เข้าเวร เดือนละ 6 บาท)

ฤชา (ค่าธรรมเนียมของรัฐที่เก็บจากราษฎร)

รายได้จากต่างประเทศ

การค้าสำเภาหลวง

กำไรจากการผูกขาดสินค้า

ภาษีปากเรือ

ภาษีสินค้าขาเข้า

ภาษีสินค้าขาออก

สมัย ร.2-3 ปรับปรุงการเก็บภาษี

คือมีการเก็บส่วนและการเก็บนา

ในสมัยรัชกาลที่ 3

มีระบบการเก็บภาษีแบบใหม่เกิดขึ้น เรียกว่า "ระบบเจ้าภาษีนาบอกร"

หมายถึง การที่รัฐเปิดประมูลการเก็บภาษี

ผู้ชนะการประมูล คือ ผู้ที่เสนอผลประโยชน์สูงสุดให้แก่รัฐบาล

มีอำนาจไปดำเนินการเก็บภาษีแทนรัฐบาลอีกต่อหนึ่ง

ผู้ที่ประมูลภาษี เรียกว่า "เจ้าภาษีนาบอกร"

สนธิสัญญาเบาริง

สาระสำคัญของสนธิสัญญาเบาริง มีดังนี้

- อังกฤษขอตั้งสถานกงสุลในประเทศไทย
- คนอังกฤษมีสิทธิเช่าที่ดินในประเทศไทยได้
- คนอังกฤษสามารถสร้างวัด และเผยแพร่คริสต์ศาสนาได้
- เก็บภาษีขาเข้าได้ไม่เกินร้อยละ 3
- พ่อค้าอังกฤษและพ่อค้าไทยมีสิทธิค้าขายกันได้โดยเสรี
- สินค้าต้องห้าม ได้แก่ ข้าว ปลา เกลือ
- ถ้าไทยทำสนธิสัญญากับประเทศอื่น ๆ ที่มีผลประโยชน์เหนือประเทศ อังกฤษ จะต้องทำให้อังกฤษด้วย
- สนธิสัญญานี้ จะแก้ไขเปลี่ยนแปลงไม่ได้ จนกว่าจะใช้แล้ว 10 ปี และในการแก้ไข ต้องยินยอมด้วยกันทั้งสองฝ่าย และต้องบอกล่วงหน้า 1 ปี

ผลดีผลของสนธิสัญญาเบาริง

- รอดพ้นจากการเป็นเมืองขึ้นของอังกฤษ
- การค้าขายตัวมากขึ้น เปลี่ยนแปลงการค้าเป็นแบบเสรี
- อารยธรรมตะวันตก เข้ามาแพร่หลาย สามารถนำมาปรับปรุงบ้านเมือง ให้เจริญก้าวหน้ามากขึ้น

ผลเสียผลของสนธิสัญญาเบาริง

- ไทยเสียสิทธิทางการศาลให้อังกฤษ และคนในบังคับอังกฤษ
- อังกฤษ เป็นชาติที่ได้รับสิทธิพิเศษหลายอย่าง
- อังกฤษ เป็นฝ่ายได้เปรียบ จึงไม่ยอมทำการแก้ไข

สภามหาวิทยาลัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

มีการแบ่งชั้นชั้นออกเป็น 4 ประเภท คือ

เจ้านาย

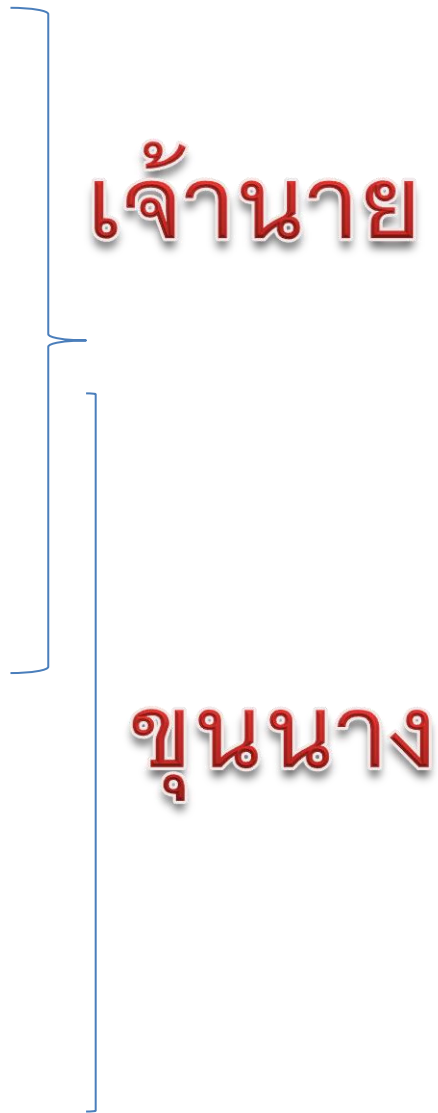
ขุนนาง หรือ ข้าราชการ

ไพร่ หรือ สามัญชน

ทาส (7 ประเภท)

ยศ (ตำแหน่ง)	ประเภทตาม กฎหมาย	ศักดินา
พระมหากษัตริย์	*	จำนวนไม่มีกำหนด
อุปราช	เจ้า	100,000
เจ้าฟ้า (พระเชษฐา, พระอนุชา หรือพระราชโอรสธิดาที่ได้รับพระราชทานให้ทรงกรม)	เจ้า	50,000-40,000
สมเด็จพระเจ้าพระยา	ขุนนาง	30,000
เจ้าฟ้า (พระเชษฐา, พระอนุชา หรือพระราชโอรสธิดา)	เจ้า	20,000-15,000
พระองค์เจ้า (พระเชษฐา, พระอนุชา ต่างพระมารดาหรือพระโอรสธิดา ที่ได้รับพระราชทานให้ทรงกรม)	เจ้า	15,000
พระองค์เจ้า (พระโอรสธิดาที่ประสูติแต่เจ้าฟ้า และได้รับพระราชทานให้ทรงกรม)	เจ้า	11,000
เจ้าพระยา	ขุนนาง	10,000-3,000
พระยา	ขุนนาง	10,000-1,000
พระองค์เจ้า (พระโอรสธิดาต่างพระมารดา)	เจ้า	7,000
พระองค์เจ้า (พระโอรสธิดาที่ประสูติแต่เจ้าจอม)	เจ้า	6,000
พระ	ขุนนาง	5,000-1,000
พระองค์เจ้า (พระโอรสธิดาที่ประสูติแต่เจ้าฟ้า)	เจ้า	4,000
หลวง	ขุนนาง	3,000-800
หม่อมเจ้า	เจ้า	1,500
หม่อม (ตำแหน่งที่ได้รับพระราชทานของพระญาติ)	*	1,000-800
ขุน	ขุนนางหรือไพร่	1,000-200
หมื่น	ขุนนางหรือไพร่	800-200
หม่อมราชวงศ์ (บุตรธิดาของหม่อมเจ้า)	*	500
พัน	ขุนนางหรือไพร่	400-100
ข้าราชการชั้นผู้น้อยตามหัวเมืองเช่นรองแขวง	ไพร่	300-100
ไพร่ (หัวหน้าไพร่ที่มีและไม่มีครอบครัว)	ไพร่	25-10
ผู้ไร้ทรัพย์สิน ขอนาน หรือ ทาส	ไพร่หรือทาส	5

สารเลิกทาส

"พระราชบัญญัติพิทักษ์เกษียณลูกทาสลูกไทย"

- เมื่อวันที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2417
- แก้อิทธิพลค่าตัวทาส ให้ลดค่าตัวทาสลงตั้งแต่อายุ 8 ขวบ - 20 ปี
- อายุได้ 21 ปี = เป็นอิสระ
- มีผลกับทาสที่เกิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2411 เป็นต้นมา
- และห้ามมิให้มีการซื้อขายบุคคลที่มีอายุมากกว่า 20 ปีเป็นทาส

ราคาทาส		
อายุทาส (ปี)	ชาย	หญิง
แรกเกิด	5 บาท	4 บาท
7-8	8 ตำลึง	7 ตำลึง
100	4 บาท	3 บาท

"พระราชบัญญัติเลิกทาส ร.ศ. 124" พ.ศ. 2448

- ให้ลูกทาสในเรือนเบี้ยทุกคนเป็นไทยเมื่อวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2448
- ทาสอื่นๆ ลดค่าตัวเดือนละ 4 บาท นับตั้งแต่วันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2448 เป็นต้นไป
- มีบทบัญญัติป้องกันมิให้คนที่คนไทยแล้วกลับไปเป็นทาสอีก
- เมื่อทาสจะเปลี่ยนเจ้าเงินใหม่ ห้ามมิให้ขึ้นค่าตัว

แต่การเลิกหาส
ก็มีข้อดีบ้าง ????
๕๕๕

๕๕๕+++

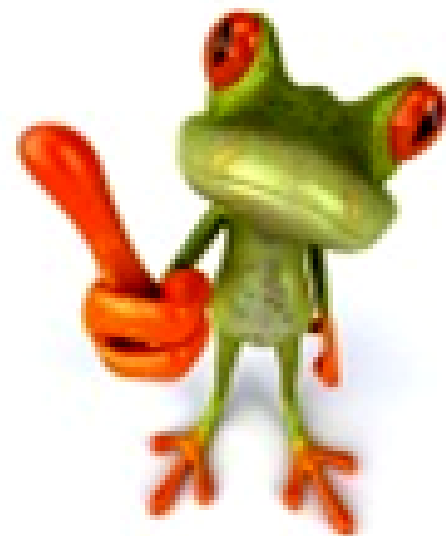
๑๑๑

“หาสเชลย

จะไม่ได้รับ

การเลิกหาส” T^T

การเสด็จประพาสยุโรปของรัชกาลที่ 5

คือ การเสด็จประพาสไปยังประเทศต่าง ๆ ในทวีปยุโรป
โดยหลักเพื่อไปประเทศ “ฝรั่งเศส”

ประโยชน์คือ

เพื่อเจรจากับฝรั่งเศส กรณี ร.ศ.112

เพื่อรักษาอาการพระประจวร (ระบบทางเดินหายใจ และโรคไต)

และเพื่อศึกษาความเจริญก้าวหน้าของฝรั่งเศส

ทำให้ประเทศไทยเป็นที่รู้จักแพร่หลายมากขึ้น

การเสด็จประพาสต้น ของรัชกาลที่ 5

คือ การเสด็จประพาสอย่างไม่เป็นทางการ

เสด็จไปยังมณฑลต่าง ๆ ภายในประเทศ

ประโยชน์คือ

ได้รับทราบทุกข์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง
และทราบการปฏิบัติงานของข้าราชการท้องถิ่นอย่างแท้จริง

การปกครองสมัยรัตนโกสินทร์ตอนกลาง
(ยุคปฏิรูปการปกครอง) (รัชกาลที่ 5-7)

การปกครองในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช

เกิดเหตุการณ์ " วิกฤตการณ์วังหน้า " (พ.ศ.2417)
ยกเลิกตำแหน่ง พระมหาอุปราช
แต่งตั้งตำแหน่ง "สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช"

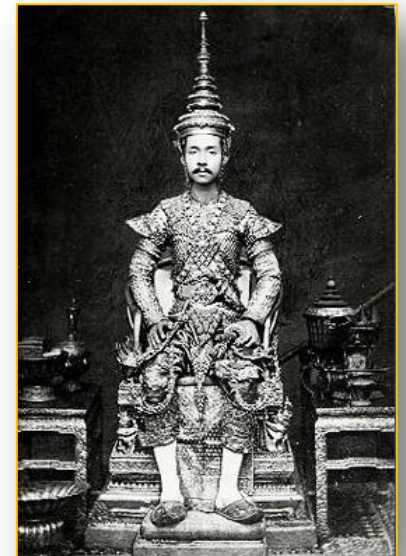
รัฐมนตรีสภา Council of State
หรือ สภาที่ปรึกษาราชการแผ่นดิน

1 ตุลาคม 2411

[15 พรรษา]

สภาแผ่นดิน

องคมนตรีสภา Privy Council ประกอบด้วย
สมาชิก 49 คน มีเชื้อพระวงศ์ 13 พระองค์
ทำหน้าที่เป็นสภาที่ปรึกษาราชการในพระองค์

16 พฤศจิกายน 2416

การปฏิรูปการปกครองในวงหลัง (พ.ศ. ๒๔๓๕)

การปกครองส่วนกลาง

เดิมมีอยู่ 6 กรม ได้แก่
กรมมหาดไทย
กรมกลาโหม
กรมเมือง
กรมวัง
กรมท่า
กรมนา

1. กระทรวงมหาดไทย
2. กระทรวงต่างประเทศ
3. กระทรวงเมือง (นครบาล)
4. กระทรวงพระคลังมหาสมบัติ
5. กระทรวงธรรมการ
6. กระทรวงกลาโหม
7. กระทรวงวัง
8. กระทรวงเกษตราธิการ
9. กระทรวงยุติธรรม
10. กระทรวงโยธาธิการ
11. กระทรวงยุทธนาธิการ
(ต่อมารวมอยู่ในกระทรวงกลาโหม)
12. กระทรวงมุรธาธิการ
(ต่อมารวมอยู่ในกระทรวงวัง)

ยกเลิกการปกครองแบบจตุสดมภ์ ยุบตำแหน่งอัครมหาเสนาบดี
และเสนาบดีจตุสดมภ์ทุกตำแหน่ง ต่อจากนั้นได้ยุบกระทรวงและ
ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเสียใหม่เหลือไว้เพียง 10 กระทรวง

การปกครองส่วนภูมิภาค

1. ทรงยกเลิก การจัดหัวเมืองที่แบ่งเป็นเมืองชั้นเอก โท ตรี และจัตวา
2. เปลี่ยนการปกครองเป็น เทศาภิบาล
3. รวมเมืองหลายเมืองเป็นมณฑล มีข้าหลวงเทศาภิบาล เป็นผู้ปกครอง
4. ขึ้นตรงต่อกระทรวงมหาดไทย
5. ทรงแบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคเป็นจังหวัด (เมือง) อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน

๕๑๗๕๑๕

10 กระทรวง

มณฑลเทศาภิบาล

19 มณฑล

อยู่ในความดูแลของกระทรวงมหาดไทย

แผนภูมิแสดงระบบการปกครองส่วนภูมิภาค

การปกครองส่วนท้องถิ่น

ในปี พ.ศ. 2440 ทรงตราพระราชบัญญัติปกครองท้องถิ่น ขึ้น เริ่มจัดการ
ทดลองแบบ สุขาภิบาลขึ้นเป็นครั้งแรก (สุขาภิบาลท่าฉลอม จ.สมุทรสาคร)
สำหรับการจัดการปกครองในเขตอำเภอ ตำบลและหมู่บ้าน ดังนี้

องค์กร	ผู้บังคับบัญชา
กระทรวงมหาดไทย	เสนาบดี
มณฑลเทศาภิบาล	ข้าหลวงเทศาภิบาล หรือสมุหเทศาภิบาล
เมือง	ผู้ว่าราชการเมือง
แขวง (อำเภอ)	หมื่น (นายอำเภอ)
ตำบล	พัน (กำนัน)
หมู่บ้าน	ทนาย (ผู้ใหญ่บ้าน)

} ในความดูแลของสุขาภิบาล

การปกครองภายหลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง
(รัชกาลที่ 7-9)

การเปลี่ยนแปลงการปกครอง

ร.ศ.130

ร.6

สงครามโลกครั้งที่ 1

ปัญหาเศรษฐกิจ

การรับแนวคิดประชาธิปไตยจากตะวันตก

= ดุสิตธานี

สงครามโลกครั้งที่ 2

ปัญหาเศรษฐกิจ

การรับแนวคิดประชาธิปไตยจากตะวันตก

= เปลี่ยนแปลงการปกครองเป็นประชาธิปไตย

ร.7

24 มิ.ย. 2479

อำนาจอธิปไตยและการใช้อำนาจ

อำนาจนิติบัญญัติ

- สภาผู้แทนราษฎร
- วุฒิสภา

อำนาจบริหาร

- นายกรัฐมนตรี
 - คณะรัฐมนตรี
- } รัฐบาล

อำนาจตุลาการ

อำนาจการตัดสินคดี โดยสถาบันศาล

- ศาลชั้นต้น
- ศาลอุทธรณ์
- ศาลฎีกา

การบริหาร ราชการ แผ่นดิน

การบริหารราชการส่วนกลาง

- สำนักนายกรัฐมนตรี
- กระทรวง
- ทบวง
- กรม

การบริหารราชการส่วนภูมิภาค

- จังหวัด
- อำเภอ

การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น

- องค์การบริหารส่วนจังหวัด
- เทศบาล
- สุขาภิบาล
- กรุงเทพมหานคร
- เมืองพัทยา
- องค์การบริหารส่วนตำบล

วัฒนธรรมตะวันออก

ลวดลาย ศิลปะ ภาษา ศาสนา วัฒนธรรม การแต่งกาย

วัฒนธรรมตะวันออก

เทคโนโลยี วิทยาศาสตร์ การแต่งกาย อาหาร ชานินิยม การแสดงออก